

Sfântul Nectarie de Pentapole și preocupările sale etice

Sfântul Nectarie din Eghina, Izvorătorul de Mir și Făcătorul de minuni, s-a născut într-o familie de oameni simpli, Demos (Demostene) și Vasiliki Kefalás, la 1 octombrie 1846, în localitatea Sylivria¹, aflată în partea de răsărit a provinciei Thracia, în apropierea Constantinopolului, pe țărmul Mării Marmaras, primind la botez numele de Anastasios – numele unchiului său. Se pare că tatăl, navigator de profesie, a murit în primii ani ai copilăriei lui Anastasios, care la vârsta de 14 ani a fost nevoit să plece la Constantinopol, pentru a-și purta singur de grijă, muncind și încercând să adune bani spre a putea studia.²

¹ Astăzi Silivri (Turcia). În perioada bizantină a fost cunoscut sub numele de Eudoxiupolis – nume dat de către împăratul Arcadie (395-408 d.Hr.), în cinstea soției sale, împărăteasa Eudoxia. Aici s-ar fi născut și medicul Iródikos, unul dintre dascălii celebrului medic al antichității Hipocrate.

² Mama sa, alături de ceilalți șase copii, va întâmpina multe greutăți, fiind nevoită să trăiască probabil din împrumuturi și lăsând în urmă o mulțime de datorii, pe care Sfântul le-a recu-

Încă de mic copil, Anastasios a simțit chemarea de a sluji Domnului, fiind mânat în același timp de dorința de a studia, dar și de responsabilitatea de a-i putea învăța pe alții. La vârsta de șapte ani și-a procurat câteva coli albe de hârtie, încercând să le coasă cu ac și ață. Întrebându-l mama sa ce face, el i-a răspuns: „Vreau să fac o carte, pentru a scrie în ea cuvintele lui Dumnezeu”.¹ Mai târziu, în prologul culegerii de sentințe și maxime, publicat în Atena, în anul 1895, în două volume (care însumează peste 1000 de pagini), avea să mărturisească: „Încă de la vârsta adolescenței am admirat lucrarea celui care ajunge să fie dascăl și învățător al comunității și m-am dedicat cu totul acesteia.”² Deși constrâns să-și poarte singur de grijă și să trăiască în condiții precare, a acordat o atenție deosebită studiului, dobândind de la o vârstă fragedă convingerea că

noscut după moartea ei, vânzând casa părintească și achitându-le (Ioannou Timagenous, *Sfântul Nectarie, Episcopul de Pentapole, Făcătorul de minuni* – Άγιος Νεκτάριος επίσκοπος Πενταπόλεως ὁ θαυματουργός, Atena, f. a. ed., p. 13).

¹ Monahul Abimelec, *Biografia Mitropolitului de Pentapole*, Volos, 1921, p. 11.

² *Florilegiu de cuvinte sfinte și iubitoare de înțelepciune* (Ἐρω και φιλοσοφικῶν λογίων θησαύρισμα), vol. I, p. 3. Înainte de a putea tipări în forma finală această culegere de maxime și sentințe, Sfântul Nectarie, din cauza lipsei mijloacelor care să-i permită editarea unei cărți, s-a „gândit că ar putea folosi drept coli de scris sururile de hârtie utilizate de comercianții de tutun din Constantinopol la împachetarea tutunului. Invenția mi s-a părut binevenită și aproape imediat m-am pus pe treabă. Pe un număr însemnat de asemenea coli de hârtie scriam în fiecare zi diferite sentințe dintre cele pe care le-am adunat, pentru ca cei care le vor cumpăra, citindu-le din curiozitate, să învețe lucruri înțelepte și necesare: acesta a fost începutul cărții de față, care este rodul dorinței [de a-i învăța pe ceilalți].”

viața duhovnicească și lectura sunt inseparabile. Acesta va fi unul dintre principiile care îi va călăuzi, de altfel, întreaga viață.¹

La 7 noiembrie 1876 (pomenirea Cuviosului Lazăr) va fi tuns în monahism, primind numele de Lazăr, la mănăstirea din insula Hios, *Nea Moni*², unde va ocupa funcția de secretar, iar un an mai târziu, la 15 ianuarie 1877, va fi hirotonit diacon, primind totodată și numele de Nectarie. Va pleca la Atena pentru a-și încheia studiile gimnaziale, după care, în anul 1882, la sfatul egumenului Mănăstirii Nea Moni, va ajunge în Alexandria Egiptului (aflat la momentul respectiv sub ocupație britanică), unde Patriarhul Sofronie al IV-lea (1870-1899), care a fost Mitropolit de Hios (1839-1855), de Amasia și Patriarh Ecumenic (1863-1969), îl va lua sub oblăduirea sa, trimițându-l din nou la Atena spre a urma cursurile Facultății de Teologie. După ce își va lua diploma în anul 1885, se va întoarce în Alexandria, iar la 23 martie 1886 Patriarhul Sofronie îl va hirotonisi preot, acordându-i oficiul de predicator și numin-

¹ Mîntea (νοῦς) și inima (καρδία) sunt cele două centre ale vieții duhovnicești și morale: „Dacă oricare dintre acestea două va fi neglijată, formarea omului va fi imperfectă și va schiopăta (...), pentru că mîntea aparține lumii metafizice, iar inima celei fizice” („Despre educația religioasă”, în *Θρησκευτικαί μελέται*, Atena, 1986, p. 9). Formarea intelectuală și religioasă se aseamănă cu doi pomi diferiți, dar sădiți în același ogor, care au nevoie de aceeași purtare de grijă, pentru a se putea dezvolta împreună; căci o purtare de grijă lipsită de egalitate va duce la o dezvoltare inegală a acestora” („Educația copiilor”, p. 56).

² *Scil. Noua Mănăstire* (Νέα Μονή); a fost înființată în secolul al XI-lea, în locul unei alte mănăstiri mai vechi, amplasată pe același teritoriu; de aici și denumirea pe care aceasta a primit-o.

du-l în funcția de secretar al Sfântului Sinod; va fi hirotesit totodată Duhovnic și Mare Arhimandrit.

Aproximativ 3 ani mai târziu, la 15 ianuarie 1889, va fi hirotonit arhiereu, cu titlul de Mitropolit de Pentapole, ca după o perioadă relativ scurtă de timp, la 3 mai 1890, să i se aducă la cunoștință suspendarea din funcția pe care o deținea, fără a i se oferi nici o explicație și fără a i se permite să aibă o întrevedere personală cu Patriarhul Sofronie, pentru a putea discuta cauzele demiterii sale. Mai mult, la 11 iulie 1890, va primi o altă scrisoare patriarhală, de fapt o *Carte canonică*, eliberată de patriarh, fără ca mitropolitul de Pentapole să o fi solicitat, prin care i se cere în mod necanonic să părăsească Egiptul¹, fără a i se da nici o lămurire și fără a i

¹ Iată textul acestei scrisori (aflate în arhiva personală a Sfântului și publicate în volumul *Cuviosul Nectarie Kefalás, Mitropolit de Pentapole (1846-1920)*, ediție îngrijită de arhimandritul Titos Matthaiakis, Atena, 1955, p. 32):

„*Carte canonică*

Smerenia noastră, prin mijlocirea acestei *Gramate* patriarhale de demitere, certifică faptul că purtătorul ei, Preasfințitul Mitropolit al străvechii și slăvitei Mitropolii de Pentapole, domnul Nectarie Kefalás, neputând să se adapteze climei Egiptului, pleacă în străinătate, având îndreptățirea de a săvârși toate îndatoririle sale arhierești, oriunde va merge, cu înștiințarea și acordul autorității bisericești locale. Spre adevărire, Preasfinției Sale i s-a dat această *Gramată* patriarhală de demitere, spre a-i fi de folos în orice situație.

În Alexandria, la 18 Iulie 1890.

Sofronie, Patriarhul Alexandriei”

Într-adevăr, Sfântul mărturisește într-una din scrisorile sale următoarele: „(...) sufăr de fierbințeli, care au pus stăpânire, pare-se, asupra mea, pentru că în jurul amiezii, vreme de trei ceasuri, mă aflu într-o stare deloc bună” (arhim. Cleopa Strongylis, *Sfântul Nectarie de Pentapole și Patriarhia Alexandriei*, teză de doc-

se achita nici unul dintre cele 16 salarii lunare care i se datorau. Va scrie neîntârziat Patriarhului Alexandriei, Sofronie, dar nu va primi nici un răspuns. Va reveni cu o scrisoare în 1895, care, de asemenea, nu va avea parte de nici un ecou. Se va adresa ulterior atât urmașului acestuia, Fotie¹, cât și Patriarhului Ecumenic Ioachim al III-lea, pentru a le prezenta situația, cerându-le sfatul și ajutorul.² Din păcate, eforturile sale au fost zadarnice. Cu siguranță, Mitropolitul de Pentapole ar fi putut recurge la alte mijloace, pentru a i se face dreptate, dar a ales, pentru a nu tulbura pacea bisericească, să se sacrifice, plecând din Alexandria.

Sfântul Nectarie nu a fost decât victima unor intrigi de la curtea patriarhală alexandrină, care, din invidie față de faima pe care Sfântul o dobândise atât pentru asceza sa foarte aspră, cât și pentru dragostea arătată celor săraci, dar și din teama ca episcopul de Pentapole să nu fie cel care va urma lui Sofronie pe tronul patriarhal,³ au urmărit discre-

torat, Facultatea de Teologie a Universității Aristotel din Tesalonic, Tesalonic, 1994, vol. II, scrisoarea a VIII-a, p. 35). Patriarhul Sofronie nu va ezita să folosească aceste stări temporare de indispoziție ca scuză pentru acțiunea îndepărtării Sfântului din Alexandria.

¹ La 11 ale lunii octombrie, 1902.

² La 7 ale lunii februarie, 1903. Textul scrisorilor a fost publicat în Titos Matthaiakis (ed.), *Cuviosul Nectarie Kefalás...*, op. cit., pp. 31-37.

³ „Dacă ar fi rămas în Alexandria, Sfântul Nectarie ar fi fost cel mai potrivit să ocupe tronul Patriarhiei Alexandriei – atât clerul, cât și poporul s-au exprimat în favoarea sa și i-au numit încă de la momentul respectiv succesor al Patriarhului. Patriarhul Sofronie, din cauza acestui lucru, care a ajuns la urechile sale, l-a constrâns să renunțe la postul de Epitrop patriarhal, suspendându-l din poziția de Arhiereu al curții patriarhale, din teamă ca nu cumva clerul și poporul să-l înalțe pe tronul patriarhal înainte de moar-

ditarea sa, acuzându-l pe nedrept de uneltire și fapte imorale, cu scopul de a cădea în dizgrația Patriarhului Sofronie.¹ La momentul respectiv Patriarhia Alexandriei se afla într-o perioadă de instabilitate, iar Patriarhul Sofronie, aflat la o vârstă foarte înaintată, administra problemele eclesiastice fără asistență sinodală, cu ajutorul unui simplu arhidiacon – cel care, de fapt, conducea patriarhia și care se pare că a jucat un rol esențial în acțiunea îndepărtării Sfântului Nectarie. Relația dintre patriarh și Mitropolitul de Pentapole va fi restabilită, aceștia purtând o corespondență care va continua și după ce Sfântul va prelua directoratul Seminarului Teologic Rizareios, dar oamenii din jurul patriarhului și-au dus mai departe acțiunile calomniatoare, mânați de spaima eventualității întoarcerii acestuia la Alexandria.²

tea sa" (Titos Matthaiakis în *Cuviosul Nectarie Kefalás...*, op. cit., p. 39). Referitor la activitatea sa la Patriarhia Alexandriei, vezi arhim. Cleopa Strongylis, *Sfântul Nectarie de Pentapole...*, op. cit..

¹ Despre patriarhul Sofronie s-a scris, de altfel, într-un articol publicat în cotidianul *Asty* (23.07.1899): „Avea un singur defect – era foarte suspicios; peste tot nu vedea decât dușmani ai Patriarhiei și, înainte de toate, persoane care voiau să-l detroneze și să-i ia locul”.

² După publicarea scrierii sale *Un portret al omului* (Υποτύπωσις περί ἀνθρώπου, Atena, 1983), Sfântul Nectarie i-a trimis patriarhului un exemplar din această lucrare, însoțit de o scrisoare, în care, printre altele, afirmă: „Și pentru că ni se cere ca mai întâi noi înșine să-i iertăm pe ceilalți, eu am iertat totul și mă rog pentru cei care au greșit față de mine și cer, de asemenea, iertarea Sanctității Voastre, pentru orice întristare adusă.” (G. Triantafyllakis, Sfântul Nectarie, Mitropolitul de Pentapole, în per. *Pantainos* 53 (1961) 21/22, p. 292). Patriarhul i-a răspuns, trimițându-i câteva aprecieri pozitive la adresa cărții (*ibid.*, p. 296). De altfel, în 1899, la moartea patriarhului, multă lume l-a sfătuit pe Mitropolitul de Pentapole să se întoarcă în Alexandria și să-și depună candidatura pentru scaunul patriarhal alexandrin. Sfântul a vizitat Alexandria, dar a înțeles că alegerea sa în condițiile respective era imposibil de rea-

La întoarcerea în Atena, va avea de întâmpinat atitudinea ostilă, pregătită de delațiunile dușmanilor săi, ajungând să fie privit peste tot cu suspiciune și neîncredere, refuzându-i-se orice ajutor. Obișnuit să nu păstreze nimic pentru sine și să împartă săracilor toate bunurile sale, Sfântul a ajuns la Atena fără nici un mijloc de a înfrunta nevoile cotidiene. După o perioadă de aproape șapte luni, în care s-a aflat într-o situație fără ieșire, a fost numit, în cele din urmă, cu toate că era episcop, în funcția de predicator (un fapt foarte rar întâlnit în cronicile eclesiastice), la Mitropolia de Evia mai întâi, iar apoi la Mitropolia de Fthiotis și Fokis. Deși supus neîncetat unor presiuni care încercau să-i zădărnicească orice acțiune, acumulările și experiența duhovnicească, spiritul său de jertfă, dragostea și mai ales personalitatea sa remarcabilă au fost puse în slujba a tot ceea ce îi era încredințat, chiar dacă aceasta nu era la măsura condiției sale. Îi era teamă ca nu cumva toate acumulările, elanul și dorința de a sluji dezinteresat lui Dumnezeu și aproapelui să ajungă prizoniere ale inactivității și inerției.

Într-o atmosferă aflată în permanență sub semnul incertitudinii și al atacului dușmanilor, a căror dorință de răzbunare nu era satisfăcută doar de alungarea sa din Egipt, Sfântul Nectarie este chemat în anul 1894 să ocupe postul de director al Seminarului Teologic Rizareios, fiind preferat celorlalți doi contracandidați. Zvonurile colportate, alături de neliniștea exprimată de familiile înstărite, ale căror

lizat. Pentru tronul patriarhal a fost desemnată o persoană terță, străină de cercurile din interiorul Patriarhiei.

odrasle deveneau, de obicei, elevii acestei școli, au impus guvernului elen să deschidă o anchetă de investigație cu privire la realitatea evenimentelor petrecute în Alexandria, cerând informații oficiale, prin intermediul consulatului turc¹, despre persoana Sfântului, atât de la agentul politic grec (funcție care astăzi ar corespunde cu cea de consul general), aflat în Alexandria, cât și de la curtea patriarhală alexandrină. Răspunsul agentului politic grec către ministrul responsabil de problemele bisericești este elocvent: „La început, patriarhul a fost mulțumit de serviciile Mitropolitului de Pentapole, fiindcă era activ și perseverent, însă mai târziu și-ar fi manifestat nemulțumirea, din cauza presupusei atitudini [a episcopului] care ar fi acționat după voia proprie, înțeleasă de Patriarh ca fiind antipatriarhală, fapt pentru care a socotit că este îndreptățit să-l alunge din Egipt; în acord cu informații de la curtea patriarhală, la acestea se adaugă (...) și *cauze morale*. Datoria îmi impune să vă aduc la cunoștință, pe de altă parte, că potrivit altor surse, în aceeași măsură demne de încredere, *Mitropolitul a fost o victimă a mașinațiunilor și a delațiunii (subl. aut.)*.”²

În scrisoarea sa din 11 martie 1895, prilejuită de ancheta declanșată de minister, adresată Patriarhului Sofronie, după mai mult de patru ani de la îndepărtarea sa de la curtea patriarhală alexandri-

¹ Arhim. Kleopa Strongylis, *Sfântul Nectarie de Pentapole și Seminarul Teologic Rizareios* (1894-1908). Activitatea în cadrul Seminarului și în afara acestuia, pe temeiul unor documente încă nepublicate, Ed. Fundației Seminarului Teologic Rizareios, Atena, 2008, p. 352.

² Op. cit., p. 33.

nă, când războiul dus împotriva sa continua încă, Sfântul Nectarie, la momentul respectiv director la Seminarului Teologic Rizareios, avea să-l întrebe pe Patriarhul Sofronie, cu o vădită amărăciune, dar totodată „în duh de pace și cu un respect desăvârșit față de sfânta persoană a acestuia”¹:

„Sanctitatea voastră, am ajuns eu să fiu atât de rău față de persoana voastră, încât după patru ani de la atât de nedreapta mea plecare din Egipt – ani în care am căutat (în lipsuri cumplite) «pâinea cea de toate zilele» pentru a o împărți celor săraci, fiind surd și mut la nenumăratele acuze aduse de cei de la curtea patriarhală împotriva mea –, cei de la curtea patriarhală să ofere despre mine asemenea informații, la cererea oficială venită din partea guvernului grec? Sanctitatea voastră, din ce anume ați înțeles «atitudinea mea antipatriarhală»? Care sunt faptele ce au vădit-o? Care sunt argumentele pe temeiul cărora aș putea fi caracterizat ca fiind un rob necredincios, răzvrătit și viclean, care cugetă cele rele împotriva autorității bisericești de care aparțin? Ce tribunal bisericesc m-a judecat și m-a găsit vinovat, dând un verdict care să mă acuze de imoralitate (...)? Unde sunt actele acestui proces? Cine sunt cei care mă incriminează? Unde este corpul delict? Pe ce temei s-a sprijinit această învinuire oficială adusă împotriva mea, prin care sunt condamnat la o moarte morală? Ce mare păcat am săvârșit împotriva Sanctității Voastre, pentru a fi omorât? Pentru ce atâta mânie împotriva mea, care nu încetează să

¹ Fragment din scrisoarea adresată urmașului acestuia, Fotie, la 11 octombrie 1902 (*Cuviosul Nectarie Kefalás...*, op. cit., p. 35).

mă urmărească și cere nimicirea mea totală? Cu ce anume v-am supărat? Care este marele meu păcat? Care este marea mea viclenie și răutate? Eu Îl chem ca martor pe Dumnezeu în favoarea faptului că nici odată nu am cugetat nimic rău; în toată viața mea nu am gândit și iubit decât ceea ce este bine. Și socotesc că Sanctitatea Voastră a primit dovezi nenumărate și grăitoare. Dar la ce bun toate acestea? Lucrarea s-a încheiat, mânia a fost satisfăcută, cel vinovat a fost pedepsit exemplar; la ce bun această încercare de protest întârziată? Pentru nimic altceva, decât pentru ca Sanctitatea Voastră să înțeleagă că dorința sa de răzbunare este nedreaptă; Dumnezeu îmi va fi martor și judecător.”¹

Numirea sa, în pofida opoziției întâmpinate, la conducerea Seminarului Teologic Rizareios, unde va rămâne vreme de 14 ani (1894-1908), este momentul care marchează începutul unei perioade de activitate scriitoricească remarcabilă ce va continua și după retragerea sa în insula Eghina (1904-1920), la Mănăstirea Sfintei Treimi, înființată de Sfântul însuși.

Seminarul Teologic Rizareios² a fost înființat de frații Manthos (prescurtarea lui Mattheos) și Gheorghios Rizaris, greci din satul Monodendri din Epir³,

¹ Fragment din scrisoarea adresată Patriarhului Sofronie, la 11 martie 1895 (*Cuviosul Nectarie Kefalás...*, op. cit., pp. 34-35).

² Una dintre cele mai importante *Istorii* ale acestei instituții a fost scrisă de către arhimandritul Hrisostom Papadopoulos (Atena, 1919), profesor de Istorie Bisericească și viitorul arhiepiscop al Atenei, cel care a fost de altfel și succesorul Sfântului Nectarie la conducerea Seminarului Teologic Rizareios (cf. mai jos n. 1, p. 19).

³ Locuitorii Epirului se împart în două categorii: greci (care locuiesc în părțile de sud și nord) și vlahi (care locuiesc în partea de răsărit).

fiii lui Rizos Manthou (+1772), comerciant care a emigrat în Rusia, în orașul Niejin – la momentul respectiv unul dintre cele mai importante centre ale diasporei grecești din Rusia. Mai târziu, fiii vor prelua afacerile tatălui, extinzându-și tranzacțiile comerciale și financiare din Niejin în Moscova, Odessa, Basarabia, Țările Române și Constantinopol. Manthos Rizaris a fost, de altfel, printre primii membri ai Eteriei¹, menționat între reprezentanții acesteia încă de la 1814, care s-a dedicat în mod remarcabil cauzei.² A murit la Moscova în 1824, încredințând averea fratelui său împreună cu dorința înființării, din avuția comună, a unei Școli Teologice.³ Proiectul inițial va conduce la înființarea

¹ *Eteria* (Φιλική Εταιρεία) a fost înființată în Odessa, la 1814, de Emmanuel Xanthos, Nikolaos Skoufas, Athanasios Tsakalof; ideea înființării s-a născut în casa lui Constantin Radu, printre cei de față fiind Skoufas și Manthos Rizaris (arhim. Kleopa Strongylis, *Sfântul Nectarie de Pentapole și Seminarul Teologic Rizareios...*, op. cit., p. 25).

² Numele său de cod, în corespondența membrilor Eteriei, era *Cel binevoitor* (Πρόθυμος); ajutorul său nu s-a limitat doar la mișcarea Eteriei (donându-i lui Alexandru Ipsilantis 30.000 de ruble), ci a sprijinit de asemenea și populația rusă, după invazia lui Napoleon.

³ Arhimandritul Neofytos Doukas, unul dintre cei mai erudiți cărturari ai vremii, care din 1830 a locuit în Eghina, ca director al Orfelinatului de curând înființat acolo (1829), este cu siguranță unul dintre cei care l-a sfătuit pe Gh. Rizaris să înființeze și o Academie de studii teologice în capitală, probabil stimulată de exemplul Academiei Domnești de la București, unde a fost elev (din 1803), iar ulterior director (1815-1817). După retragerea în Eghina, a fost numit la 21 aprilie 1845 în funcția de director al Seminarului Teologic Rizareios, dar în același an, la 20 decembrie, s-a stins din viață (pentru detalii, vezi teza de doctorat a lui Harilaos Nefytos, *Neofytos Doukas: un mare dascăl și erudit al sec. XVIII-XIX* [Νεόφυτος Δούκας: ένας μεγάλος δάσκαλος και λόγιος του 18ου – 19ου αιώνα], Univesitatea Ioanina, 1999, 644 pp.).

a două școli: o școală generală, în satul natal (Monodendri), care va fi dată în funcțiune în anul 1835, și o Academie Teologică, în Atena. Procedurile de înființare a Academiei Teologice din Atena, care va funcționa cu statutul de Seminar Teologic, se vor încheia abia la 1841 (an în care își va afla sfârșitul și Gheorgios Rizaris), însă statutul acesteia va fi aprobat de guvern abia în aprilie 1844, iar deschiderea oficială va avea loc la 15 mai 1844.

În afara problemelor impuse de adaptarea statutului școlii la exigențele ministeriale – întrucât dispozițiile testamentare ale fondatorilor au exclus orice tutelă bisericească în ceea ce privește funcționarea Seminarului Teologic –, s-a aflat alegerea și numirea unui director competent. Astfel, alegerea ca director a lui Ioannis Argyriadis, în 1884, a avut ca rezultat imediat pierderea caracterului eclesiastic al Seminarului.¹ Creând o mulțime de tensiuni prin deciziile sale, acesta și-a dat demisia în februarie 1891, iar guvernul l-a numit ca director, în mod nejustificat și în dezacord cu statutul de funcționare al Seminarului, pe Nikolaos Krispis, un fost ofițer de armată. Și Nikolaos Krispis, la rândul său, își va da demisia în octombrie 1893, în urma unor probleme apărute din cauza administrării neadecvate a proprietăților instituției pe care o conducea. După o serie de asemenea evenimente, care au afectat funcționarea Seminarului Teologic, la conducerea acestuia avea să vină Sfântul Nectarie care, „în pofida atâtor probleme (...), prin autoritatea pe care acesta o impunea ca ierarh” a reu-

¹ Argyriadis a cerut, printre altele, desființarea postului Sfinților Apostoli, măsură acceptată de guvern, cu avizul medicului Școlii.

șit să readucă Seminarului „liniștea interioară (...)” necesară unei funcționări optime. Astfel, în primul rând „directorul a restabilit caracterul eclesiastic al vieții interioare a Școlii”¹, apoi, printr-un memoriu (4 iunie 1894) adresat primului ministru, cu acordul consiliului administrativ, a cerut sprijinul guvernului în vederea asigurării locurilor de muncă pentru absolvenți ca dascăli, până la momentul împlinirii vârstei legale (de 30 de ani), atunci când puteau fi hirotonisiți, având totodată șansa ca ulterior să fie numiți în posturi de inspectori școlari, la nivelul școlilor de provincie. În consecință, programul de studiu a fost modificat, la sugestiile Sfântului introducându-se discipline specifice profilului pedagogic.²

În afara responsabilităților administrative cărora s-a dedicat din plin, cu dragoste și afecțiune părintească³, Sfântul Nectarie, în calitate de profesor, a căutat să suplinească golurile și lipsurile, cauzate în

¹ Arhim. prof. Hrisostom Papadopoulos, *Istoria Seminarului Teologic Rizareios* (Ιστορία της Ριζαρείου Εκκλησιαστικής Σχολής), Atena, 1919, p. 283.

² Pentru detalii referitoare la anii în care a ocupat postul de director la Seminarul Teologic Rizareios, vezi Sofoklis Dimitrakopoulos, *Sfântul Nectarie de Pentapole – întâiul chip sfânt al vremurilor noastre*. O biografie istorică întemeiată pe izvoare autentice, Atena, 2000, pp. 185-237. Sfântul a cerut, de asemenea, ca în programa școlară să fie introdusă și agronomia; din motive financiare, după câțiva ani, obiectul a fost scos din programa de studiu a Seminarului Teologic Rizareios (pentru detalii, vezi arhim. Kleopa Strongylis, *Sfântul Nectarie de Pentapole și Seminarul Teologic Rizareios...*, op. cit., pp. 228-246)...

³ D. ex., atunci când unul dintre elevi săvârșea o abatere mai gravă, Sfântul se considera responsabil, rugându-se vreme îndelungată pentru persoana respectivă și supunându-se unui post foarte auster (N. Louvaris, „Eterogenitatea scopurilor sau roadele neînfrânării [Ἡ ἐτερογονία τῶν σκοπῶν ἢ ἀκρασίας ἀποτελέσματα]”